

Áform um lagasetningu

Breytingar á ýmsum lögum vegna einföldunar aukinnar skilvirkni eftirlits með hollustuháttum, mengunarvörnum og matvælum.

Mál nr. S-160/2025

Þann 2. september 2025 kynntu ráðherrar Umhverfis- orku- og loftslagsráðuneytis og Atvinnuvegaráðuneytis breytingum á fyrirkomulagi heilbrigðiseftirlits í kjölfar birtingar skýrslu stýrihóps um opinbert eftirlit. Samkvæmt fyrirhuguðum breytingum verður ábyrgð á eftirliti með hollustuháttum og mengunarvörnum færð frá heilbrigðiseftirliti til Umhverfis- og orkustofnunar og ábyrgð á eftirliti með matvælum færist frá heilbrigðiseftirliti til Matvælastofnunar. Þannig verða eftirlitsaðilar tveir í stað ellefu. Útgáfa starfsleyfa verður miðlæg og á vegum fyrrgreindra stofnana.

Yfirstjórn matvæla, hollustuhátta og mengunarvarna er í dag hjá tveimur ráðuneytum og meginábyrgð á framkvæmd og samræmingu hjá tveimur ríkisstofnunum, þ.e. Matvælastofnun og Umhverfis- og orkustofnun. Auk stjórnsýslu á ábyrgð ríkisins fer hluti stjórnsýslu og eftirlits fram á sveitarstjórnarstigi og er landinu skipt í níu heilbrigðiseftirlitssvæði. Framkvæmd er þannig að verulegum hluta hjá heilbrigðiseftirliti sveitarfélaga, sem skiptist í heilbrigðisnefndir sem kjörnar eru af sveitarstjórum á viðkomandi heilbrigðiseftirlitssvæði og heilbrigðisfulltrúa sem starfa í umboði viðkomandi heilbrigðisnefndar. Miðlægar stofnanir ríkisins hafa yfirumsjónar- og samræmingarhlutverk lögum samkvæmt og er þeim ætlað að tryggja samræmi í framkvæmd eftirlits en við greiningu kom í ljós að þær skortir úrræði til að fylgja því hlutverki sínu eftir, bæði hvað varðar yfirsýn og úrræði til að tryggja samræmi í framkvæmd og eftirfylgni. Stofnanirnar tvær og hvert heilbrigðiseftirlitssvæði starfa sjálfstætt, eru með eigin eftirlitskerfi og hluti þeirra er með eigin gagnagrunna sem ekki tengjast innbyrðis, sem hefur leitt m.a. til þess að framkvæmd er ólík á milli svæða.

SHÍ hefur ítrekað bent á að þær ábendingar eða athugasemdir sem gerðar hafa verið um opinbert eftirlit hér á landi, snúa svo til eingöngu að yfirstjórn þessa málaflokks og þeirri samræmingu sem yfirstofnunum ríkisins er ætlað að hafa. Í greiningu ráðuneytisins er nefnt að stofnanirnar skorti úrræði til að fylgja hlutverki sínu eftir, bæði hvað varðar yfirsýn og úrræði til að tryggja samræmi í framkvæmd og eftirfylgni.

Í erindi ESA er þetta áréttað, að það skorti samræmingu og gagnsæi í opinberu eftirliti á Íslandi. Samkvæmt núgildandi lögum eru skýr ákvæði um framkvæmd laga um opinbert eftirlit og því fylgt eftir í reglugerðum. Því miður hafa stjórnvöld ekki sett í forgang að efla og styrkja þá þætti opinbers eftirlits sem hlotið hafa gagnrýni og þannig reynt að leysa vandann. Í reglum ESB varðandi opinbert eftirlit er fjallað um skyldur stjórnvalda til að útvega eftirlitsstofnunum eftirlitskerfi, gagnagrunna og tryggja gagnsæi og samræmt eftirlit. Heilbrigðiseftirlitsvæðin hafa bent á að stjórnvöld hafa hvorki byggt upp slíkt eftirlitskerfi né lagt mikla vinnu í að samræma framkvæmd eftirlits.

Skortur á úrræði ráðuneyta og yfirstofnana liggur fyrst og fremst í fjármagni. Stjórnvöld þurfa að leggja fram fjármagn til að yfirstofnanir geti fylgt þeim úrræðum sem lög og reglugerðir kveða á um og Evrópskt regluverk gerir kröfu um. Því er svo komið að ESA telur að núverandi kerfi eftirlits tryggi hvorki nægilega vel samræmda framkvæmd eftirlits né nægilega yfirsýn.

Sú niðurstaða ráðuneytanna að skynsamlegast sé að færa allt eftirlit yfir til stofnanna ríkisins og hverfa frá því kerfi sem er í dag, þvert á það fyrirkomulag sem er í flestum þeim löndum sem við berum okkar saman við. Hverfa frá því laga- og regluumhverfi sem er til staðar og leggja upp í þá óvissu að gjörbylta opinberu eftirlitskerfi á Íslandi breytir engu í þeirri yfirsýn eða samræmingu sem nauðsynlegt er að fara í til að uppfylla kröfur ESA. Þó svo Matvælastofnun og Umhverfis- og orkustofnun komi á legg starfsstöðum hringinn í kringum landið, þá situr eftir að samræma þarf vinnubrögð, skrá verkferla á þeim starfsstöðum, búa til nýtt eftirlitskerfi, gagnagrunna og skipuleggja alla þá ferla sem þarf að vinna eftir þ.m.t. leyfisferli og starfsleyfisútgáfu.

SHÍ er sammála því markmiði að auka samræmi í framkvæmd og einfalda og auka skilvirkni stjórnsýslunnar. En því er hafnað að ESA hafi bent á að fyrirkomulag matvælaeftirlits á Íslandi standist ekki kröfur EES-samningsins. Í álitum ESA kemur fram að framkvæmd opinbers eftirlits á Íslandi samræmist ekki kröfum samningsins. Sú ábyrgð liggur á ráðuneytunum og yfirstofnunum og er auðvelt að uppfylla kröfur ESA ef fjármagn og vilji til að leysa verkefnið er til staðar. Í skýrslu stýrihópsins koma fram áætlanir um að umtalsverðu fjármagni verði varið í eftirlitskerfi til að mæta þeim breytingum sem eru boðaðar. Starfsleyfisútgáfa verði samræmd og ferlið einfaldað. Ekki er að sjá í fjárlagafrumvarpi fyrir 2026, merki um að aukið fjármagn verði sett í þetta verkefni á næsta ári.

Þá vekur SHÍ athygli á því hversu tímarammi þessara breytinga er skammur. Gert er ráð fyrir að breytingarnar taki gildi 1. janúar 2027, eftir einungis 15 mánuði. Eftir er að þarfagreina verkefnið, bjóða út gerð tölvukerfis og gagnagrunns og skipuleggja starfsstöðvar og flutning gagna og upplýsinga milli stofnanna. SHÍ vekur athygli á að Umhverfis- og loftslagsráðuneytið gaf út reglugerð um skráningarskylda atvinnustarfsemi 15. nóvember 2022. Nú nær þremur árum seinna hefur Umhverfis- og orkustofnun ekki en tekist að klára gagnagrunn til að taka við upplýsingum um skráningarskyld fyrirtæki og er þó einungis um að ræða 47 atvinnugreinaflokk, sem

er lítil hluti þeirra atvinnugreina sem heilbrigðiseftirlitssvæðin halda utan um. Nýjasta útspil ráðuneytis varðandi skráningarskyldu veitingahúsa, sýnir gleggst hversu handahófkennd vinnubrögð eru af hendi ráðuneytis í að lagfæra og samræma leyfisferla. Eftir síðustu reglugerðarbreytingar þurfa rekstraraðilar veitingastaða að sækja um skráningu til að hefja rekstur í samræmi við lög um hollustuhætti og mengunarvarnir og jafnframt að sækja um starfsleyfi samkvæmt lögum um matvæli. Feril sem var einfaldur hjá heilbrigðisnefndum er nú búið að flækja með þeim hætti að rekstraraðilar þurfa að sækja um tvenns konar leyfi hjá sama aðila. Ef fyrirhuguð áform komast í framkvæmd, þá þurfa rekstraraðilar með sama hætti að sækja um leyfi hjá tveimur stofnunum í stað einnar áður, þannig þurfa rekstraraðilar t.d. gististaða að sækja um starfsleyfi hjá Umhverfis- og orkustofnun samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir og jafnframt að sækja um starfsleyfi samkvæmt matvælalögum til Matvælastofnunar. Í framhaldinu verða svo eftirlitsaðilar tveir, þ.e. Umhverfis- og orkustofnun með eftirlit með hollustuháttum og Matvælastofnun með eftirlit með lögum um matvæli. Sama gildir um fjölda atvinnugreinaflokka þar sem fjölþætt starfsemi er í gangi. Eftir að starfsemi heilbrigðiseftirlits færist undir ríkisstofnanirnar mun það sama eiga við um fjölda atvinnugreinaflokka með fjölþætta starfsemi þar sem hluti starfsemi snýr að matvælalögum og hluti að hollustuháttum eða mengunarvörnum. Einn heilbrigðisfulltrúi sinnir slíku eftirliti í einni eftirlitsheimsókn í dag.

Í áformaðri lagasetningu er ekkert fjallað um önnur þau verkefni sem heilbrigðiseftirlitssvæðum er falið að sjá um. Helstu fyrirhuguðu breytingar á gildandi lögum eru breytingar á lögum um matvæli og lög um hollustuhætti og mengunarvarnir og nefnt að einnig verði gerðar breytingar á fleiri lögum. Að mati SHÍ lýsa þessar fyrirætlanir um að gerðar verði breytingar á fleiri lögum, hversu illa er staðið að þessum fyrirætlunum. Ekki er minnst á breytingar á lögum um stjórn vatnamála, þar sem heilbrigðisnefndir hafa skýrt hlutverk, eftirlit meðhöndlun á úrgangi, eftirlit með fráveitum, eftirlit með útsölustöðum tóbaks, umsagnir um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og svo mæti lengi telja. Þá er ekkert fjallað um önnur þau verkefni sem heilbrigðiseftirlitssvæðin sinna, s.s. umsjón með hundahaldi og öðru dýrahaldi, vöktun vatnsverndasvæða, umhverfisvöktun yfirborðsvatns og grunnvatns, þjónusta við íbúa varðandi umhverfiskvartanir, hávaða, lykt og annað ónæði og önnur þau verkefni sem unnin eru fyrir sveitarfélögin s.s. að tryggja með umsögnum að skipulagsáætlanir séu í samræmi við lög og reglur

Í áformunum er taldir upp þeir aðilar sem leitað hefur verið eftir samráði. Vert er að nefna að af þeim aðilum, Samtök heilbrigðiseftirlitssvæða, Samband íslenskra sveitarfélaga, heilbrigðiseftirlitssvæðin og sveitarfélög, þá hafa allir þessir aðilar lýst yfir efasemdum um þessi áform og flest sveitarfélög sem hafa gert sérstakar bókanir um þessar fyrirætlanir, gagnrýnt hugmyndirnar og hafnað þessum fyrirætlunum. Jafnvel fulltrúar atvinnulífsins hafa ekki sterkar skoðanir á þessum breytingum, en lagt fram sínar hugmyndir um að færa opinbert eftirlit í meira mæli til einkaaðila.

Afstaða sveitarfélaga gagnvart þessum hugmyndum er skýr, mikil andstaða er hjá sveitarfélögunum við að færa þessi verkefni úr nærsamfélaginu yfir til ríkisstofnana. Eftirlit sem kallar á staðbundna þekkingu verði ábótavant og að eftirlitið verði heilt yfir kostnaðarsamara. Sveitarfélögin taka þó undir þá áherslu að bæta þurfi samræmingu og skilvirkni með markvissara samstarfi stofnana, einföldun löggjafar og eflingu starfa á landsbyggðinni.

Ekkert kerfi er fullkomið og ljóst að bregðast þarf við athugasemdum ESA og lagði stjórn SHÍ fram ítarlega greinargerð þar sem teknir eru saman þeir áherslupunktur sem heilbrigðiseftirlitssvæðin eru einhuga um að þurfi að framkvæma varðandi breytingar á opinberu eftirliti. Í þeim tillögum er tekið tilliti til þeirra sviðsmynda sem kynntar hafa verið með hliðsjón af athugasemdum sem fram komu í erindi Eftirlitsstofnunar EFTA (ESA) dags. 10. júlí 2024 um þá fullyrðingu að Ísland hafi ekki uppfyllt skyldur sínar samkvæmt EES-samningum. Í áherslupunktum SHÍ eru færð rök fyrir því að það sé ekki krafa ESA að færa allt eftirlit undir tvær stofnanir eins og boðað hefur verið. Eins er mikilvægt að hafa hugfast að ESA telur uppstokkun á núverandi eftirlitskerfi **óþarfar** til að Ísland uppfylli kröfur stofnunarinnar eða eins og segir á bls. 28 í formlegu áminningarbréfi frá 19. júní 2024: „Accordingly, the Authority does not consider that a reorganisation which entails the abolition of the local competent authorities is a necessary step for Iceland to comply with the obligations set out in the OCR.“

Það er mikilvægt að mati SHÍ að hafa í huga það orðspor og traust sem heilbrigðiseftirlitin á landinu hafa í dag. Enda boða ráðherrarnir í kynningunni að vernda skuli mannauðinn sem í þeim felist. Núverandi fyrirkomulag heilbrigðiseftirlits hefur skilað sér í faglegu og öruggu umhverfi fyrir íbúa, eftirlit með hollustuháttum og mengunarvörnum er virkt og er nálægt viðskiptavinum sem hafa þannig greiðan aðgang að aðstoð og leiðbeiningum, lögð er áhersla á að tryggja matvælaöryggi og að íbúum sé tryggt heilnæmt umhverfi.

Heilbrigðiseftirlitin taka undir að tækifæri eru til úrbóta og betri samræmingar á eftirliti. Slíkum úrbótum verði best náð með því að styðja enn betur við störf heilbrigðieftirlits og með því að styrkja samræmingarhlutverk Umhverfis- og orkustofnunar og Matvælastofnunar, sem skilgreint er í lögum. Það myndi skila sér í sýnilegri samræmingu og tryggja skilvirkari og vandaðri vinnubrögð og þjónustu til þjónustuþega, svo sem með samræmingu á birtingu á niðurstöðu eftirlits.

Mikilvægt er að halda því til haga að heilbrigðiseftirlitin hafa mun víðtækara hlutverk en að sinna leyfisútgáfu og reglubundnu eftirliti með leyfisskyldri starfsemi, s.s. með vöktun umhverfisgæða, kvörtunum vegna umgengi, kvartana vegna hávaða og lyktar auk skipulagsumsagna. Styrking heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga myndi tryggja enn frekar markmið laga um hollustuhætti og mengunarvarnir að „búa landsmönnum heilnæm lífsskilyrði, og heilnæmt, ómengað umhverfi og markmiði laga um matvæli um að tryggja gæði, öryggi og hollustu matvæla.“

Meðfylgjandi eru tillögur SHÍ varðandi breytingar á fyrirkomulagi heilbrigðiseftirlits á Íslandi, sem unnið var fyrir stýrihóp um opinbert eftirlit. Jafnframt fylgja þessari umsögn upptalning á ýmsum verkefnum heilbrigðiseftirlitssvæðanna sem ekki eru hluti af reglubundnu eftirliti.

Framkvæmdastjórar heilbrigðiseftirlitssvæða á Íslandi,

Hörður Þorsteinsson, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Garðabæjar, Hafnarfjarðar, Kópavogs, Mosfellsbæjar og Seltjarnarness

Sigrún Guðmundsdóttir, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Suðurlands

Þorsteinn Narfason, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Vesturlands

Tómas Guðberg Gíslason, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur

Hlynur Reynisson, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Vestfjarða

Sigríður Hjaltadóttir, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Norðurlands vestra

Leifur Þorkelsson, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Norðurlands eystra

Lára Guðmundsdóttir framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Austurlands

Ásmundur E. Þorkelsson, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Suðurnesja

Tillögur Samtaka heilbrigðiseftirlitssvæða á Íslandi varðandi breytingar á fyrirkomulagi heilbrigðiseftirlits

Aðgerð 1. Samræmingarhlutverk fagstofnanna.

Gerðar verði breytingar á lögum um matvæli nr. 93/1995 þar sem bætt verði í 4. gr. laganna um orðskýringar, nánari skilgreiningu á hugtökunum, yfirumsjón og samræming opinbers eftirlits þar sem skýrt verði kveðið á um að Matvælastofnun sé það lögbæra stjórnvald sem löggjöf ESB gerir ráð fyrir að sjái um að tryggja gæði, samkvæmni og skilvirkni eftirlits. Jafnframt verði í lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998 bætt í 3. gr. laganna um orðskýringar, nánari skilgreiningu á hugtökunum, yfirumsjón og samræming heilbrigðiseftirlits. Þar verði skýrt kveðið á um að Umhverfisstofnun sé það lögbæra yfirvald sem löggjöf ESB gerir ráð fyrir að sjái um að tryggja gæði, samkvæmni og skilvirkni eftirlits. Auknu fjármagni verði veitt í þessi verkefni þannig að þessar stofnanir geti sinnt samræmingar hlutverki sínu s.s. með útgáfu handbóka og leiðbeininga auk þess sem áhersla verði lögð í að samræma ferla og verklagsreglur fyrir heilbrigðiseftirlit.

Rökstuðningur:

Stjórn SHÍ hefur efasemdir um að sviðsmynd nr. 3 í ofangreindri skýrslu dags. í júní 2025 sem ráðherrarnir leggja til að verði farin, um flutning á heilbrigðiseftirliti frá sveitarfélögum til ríkisins ekki líkleg til að skila þeirri hagræðingu og úrbótum sem sóst er eftir, heldur þvert á móti hafa í för með sér aukinn kostnað og flækjustig fyrir rekstraraðila.

Í álit ESA kemur m.a. fram: „skortur á fullnægjandi kerfi opinbers eftirlits, óljós skipting ábyrgðar milli hlutaðeigandi lögbærra yfirvalda og ósamkvæm og óskilvirk framkvæmd opinbers eftirlits, sem krafist er samkvæmt viðeigandi EES-löggjöf, leiðir enn fremur til skorts á réttarvissu rekstraraðila. Rekstraraðilar geta ekki séð fyrir það fyrirkomulag opinbers eftirlits sem þeir falla undir og geta ekki verið vissir um að opinbert eftirlit sé innt af hendi af samkvæmni og af viðeigandi, lögbærum yfirvöldum.“

Löggjöf ESB gerir ekki kröfur um að opinbert eftirlit sé á höndum eins aðila, eins og Matvælastofnunar, heldur að: „stjórnvöld tilnefni eitt yfirvald sem tryggir, fyrir hvert svið eða hluta þess, samræmd boðskipti eins og við á við lögbær yfirvöld. Þannig væri hægt að tryggja gæði, samkvæmni og skilvirkni opinbers eftirlits.“ (úr reglugerð ESB 2017/625 liður 26). Í reglugerðinni kemur einnig fram: „... ættu þau (lögbær yfirvöld) að starfa á grundvelli skjalfestra verklagsreglna og ættu að veita starfsfólki, sem annast opinbert eftirlit, upplýsingar og leiðbeiningar.“(liður 40).

Heilbrigðiseftirlitin á Íslandi eru reiðubúin að vinna náið með Umhverfis- og orkustofnun og Matvælastofnun að aukinni samræmingu.

Aðgerð 2. Innleiðing nýrra laga og reglugerða.

Við endurnýjun og gerð nýrra laga og reglna í málaflokknum verði lögð áhersla á virkt samtal milli heilbrigðiseftirlita sveitarfélaga og fagráðuneytanna, Umhverfis- og orkustofnunar (UOS) og Matvælastofnunar (MAST) með það að markmiði að gera reglurnar eins skýrar og einfaldar og kostur er.

Rökstuðningur:

Fjármagn og mannskap hefur skort til að tryggja fullnægjandi innleiðingu og leiðbeiningar frá yfirstofnununum UOS og MAST sem bera ábyrgð á samræmingu skv. lögum og mikilvægt að tryggja að slíkt sé til staðar. Í reglugerð ESB 2017/625 lið 65 kemur fram að; „*Aðildarríki ættu að tryggja að fullnægjandi fjármagn sé alltaf tiltækt til að manna og útbúa lögbær yfirvöld, sem annast opinbert eftirlit og aðra opinbera starfsemi, á viðeigandi hátt.*“ Til þess að bæta innleiðingu nýrra laga og reglna er mikilvægt að virkt samtal sé á milli heilbrigðiseftirlita sveitarfélaga, fagstofnana og ráðuneyta. Þannig er hægt að tryggja að framkvæmd sé í samræmi við vilja löggjafans og í samræmi við markmið þeirra breytinga sem unnið er að hverju sinni.

Aðgerð 3. Samræmd upplýsingakerfi.

Undir lið 86 reglugerðar ESB 2017/625 kemur fram að; „*Til að styrkja skilvirkari stjórnun á opinberu eftirliti ætti framkvæmdastjórnin (stjórnvöld) að koma á fót tölvuvæddu upplýsingakerfi sem samþættir og uppfærir, eftir því sem þörf krefur, öll viðeigandi upplýsingakerfi sem fyrir eru, sem leyfir notkun þróaðri boðskipta- og vottunarræða og skilvirkasta notkun á gögnum og upplýsingum sem tengjast opinberu eftirliti.*“

Heilbrigðiseftirlitin eru tilbúin að vinna með fagstofnunum að samræmdum gagnagrunni þar sem gagnsæi og niðurstöður opinbers eftirlits verða í samræmi við kröfur ESB. Þannig verður hægt að tryggja að Ísland uppfylli 11. gr. reglugerðar ESB 2017/625 um gagnsæði opinbers eftirlits. En markmiðið með samræmdum gagnagrunni væri að uppfylla eftirfarandi kröfur 11. greinar í reglugerðinni um að tryggja reglulega og tímanlega birtingu upplýsinga um:

- a) tegund, fjölda og útkomu úr opinberu eftirliti,
- b) tegund og fjölda tilvika þar sem kom í ljós að ekki var farið að tilskildum ákvæðum,
- c) tegund og fjölda tilvika þar sem lögbær yfirvöld gerðu ráðstafanir í samræmi við 138. gr. og
- d) tegund og fjölda tilvika þar sem viðurlögum, sem um getur í 139. gr., var beitt

Skoðað verði hvort ástæða er til að sameina heimasíður fyrir heilbrigðiseftirlitin þar sem almenningur og rekstraraðilar geta nálgast allar upplýsingar varðandi starfsemi heilbrigðiseftirlits og gengið frá umsóknum og skráningu. Á síðunni væri jafnframt hægt að samræma birtingu eftirlitsskýrsla og niðurstöður eftirlits.

Rökstuðningur:

Meginstef þeirrar gagnrýni sem fram kemur í álit ESA snýst um að Ísland uppfylli ekki 11. gr. reglugerðar ESB 2017/625 um gagnsæi opinbers eftirlits. Ekki hefur verið lögð áhersla á að samræma þau upplýsingakerfi sem unnið er með, né að samræma þær upplýsingar sem birtar eru úr þeim kerfum sem eru í notkun. Heilbrigðiseftirlitin vilja vinna að samræmingu upplýsinga- og eftirlitskerfa með gæði gagna í huga ásamt möguleikum á að nýta samþættingar milli kerfa til að nýta upplýsingar til bættrar yfirsýnar og ákvarðanatöku. Upplýsingakerfi sem hefur þann möguleika að taka inn eða skila gögnum í samræmdan grunn. Þessi stafræna umbreyting mun koma til móts við þær athugasemdir sem komið hafa fram, auk þess auðvelda stjórnvöldum að byggja upp samræmdan grunn þar sem hægt verður að tengja gögn á milli eftirlitsaðila og samræma verklag. Þessi nálgun styður við markmið stjórnvalda um aukna samhæfingu í heilbrigðiseftirliti og skapar grundvöll fyrir skilvirkari og gagnsærri stjórnun gagna.

Aðgerð 4. Samræmt vinnulag.

Unnið verði að því að samræma vinnulag heilbrigðiseftirlita sveitarfélaga enn frekar en nú er. Farið verði í samræmingu umsókna/skráninga til að koma til móts við óskir viðskiptavina um eins verklag, með það að markmiði að einfalda ferlið. Einnig verði unnið að aukinni samræmingu í útgáfu starfsleyfa, gátlista og eftirlitsskýrsla eins og kostur er. Þar verði sérstaklega hugað að samræmdu áhættumati fyrir allt eftirlit og birtingu niðurstaðna eftirlits, tíðni eftirlits, framsetningu eftirlitsskýrsla, eftirfylgni og skráningu frávika. Þetta verði m.a. gert með því að útbúa verkferla sem stuðli að skilvirkni og samræmi í opinberu eftirliti.

Rökstuðningur:

Mikil áhersla hefur verið lögð í samræmingu á opinberu eftirliti og að lögð verði áhersla á að einfalda alla ferla með það að markmiði að hægt sé að tryggja samræmda umsóknarferla og afgreiðslu. Heilbrigðiseftirlitin eru komin mismunandi langt í rafrænum ferlum og við birtingu gagna. SHÍ býður fram krafta sína til að koma að því ferli að taka saman upplýsingar og þarfagreina þá ferla sem nauðsynlegt er að fara í til að ná fram því markmiði að ná fram samræmingu. Við eftirlit er mikilvægt að samræma gátlista í samræmi við það áhættumat sem leggur grunn að samræmdu verklagi með hverju atvinnugreinaflokki. Þá er mikilvægt að lokið sé við verklagsreglur um frammistöðumat úr eftirliti, svo hægt sé að samræma birtingu niðurstaðna úr opinberu eftirliti.

Aðgerð 5. Gjaldtaka.

Samræma þarf gjaldskrár heilbrigðiseftirlita á Íslandi. Stefnt verði að því að auka enn betur samræmi í gjaldskrár heilbrigðiseftirlita eftir því sem aðstæður leyfa, að teknu tilliti til aðstæðna hverju sinni, sem geta verið mismunandi eftir landshlutum. Sérstaklega þarf að skoða hvort ástæða er til að jafna ferðakostnað og sérstakar aðstæður í dreifbýli sem kallar á aukin kostnað við opinbert eftirlit.

Rökstuðningur:

Í reglugerð ESB 2017/625 er tilgreint að heimilt sé að innheimta eftir eftirlitsáætlun, en gjöld skuli jafnframt ákvörðuð á grundvelli kostnaðar að því marki sem hann er til kominn vegna viðkomandi opinbers eftirlits, svo sem launakostnaði, kostnaði starfsstöðva, ferðatíma, þjálfun starfsfólks, ofl. Einnig gerir reglugerð ESB 2017/625 ráð fyrir að gjaldataka geti byggt á grundvelli útreiknings á raunverulegum kostnaði við hvert einstaks opinbers eftirlit. Það er mikilvægt að við samanburð á kostnaði við eftirlits sé tekið inn í myndina sérstakar aðstæður s.s. aukin kostnað vegna vegalengda.

Aðgerð 6. Fræðsla og upplýsingar.

Farið verði í átak í samræmdri þjálfun nýs starfsfólks þar sem áhersla væri á flæði upplýsinga og starfsfólks milli svæða. Jafnframt verði komið upp sameiginlegum fræðslu- og upplýsingabanka heilbrigðiseftirlita þar sem starfsfólk eftirlitanna hefði aðgang að góðu fræðsluefni í málaflokknum óháð staðsetningu.

Rökstuðningur:

Til að tryggja samræmt eftirlit dugar ekki einungis að bæta upplýsingakerfin og regluverkið. Mannlegi þátturinn er og verður alltaf mikilvægasti þátturinn í opinberu eftirliti. Skipuleg fræðsla þar sem áhersla er lögð á að heilbrigðisfulltrúar fari á milli svæða og kynnist störfum annarra er mikilvægt til að samræma verklag. Gott aðgengi að miðlægu fræðsluefni gegnir þar lykilhlutverki.

Lokaorð

Tillögur Samtaka heilbrigðiseftirlitssvæða á Íslandi um aðgerðir snúa að því að efla starfsemi heilbrigðiseftirlits og bæta. Það verði gert í samstarfi og samvinnu við Umhverfis- og orkustofnun og Matvælastofnun og þeirra ráðuneyta sem koma að þessum verkefnum. Það er mat SHÍ að ekki sé skynsamlegt að gjörbylta núverandi kerfi og leggja það niður í núverandi mynd með tilheyrandi raski og tilkostnaði. Með þessu aðgerðum megi ná fram settum markmiðum um samræmt, gagnsætt og skilvirkt opinbert eftirlit.

Minnisblað um verkefni heilbrigðiseftirlits

Meðfylgjandi er samantekt á verkefnum heilbrigðiseftirlits, sem koma fyrir í lögum, reglugerðum og samþykktum, önnur en hefðbundið reglubundið eftirlit og útgáfa starfsleyfa eða skráninga, samkvæmt lögum um matvæli og lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Vakin er athygli á því að í lögum og reglugerðum er bæði vísað í verkefni heilbrigðisnefndar og heilbrigðiseftirlits. Í þessari samantekt er hvort tveggja tekið saman þar sem heilbrigðiseftirlit er framkvæmdaaðili sem vinnur í umboði heilbrigðisnefndar.

Meðfylgjandi listi er ekki tæmandi fyrir öll þau verkefni sem falin eru heilbrigðisnefnd og heilbrigðiseftirliti og vissulega eru þau mismunandi að umfangi. Þessi upptalning gefur þó vonandi innsýn í þau verkefni sem opinber stjórnvöld hafa ákveðið í tímans rás að fela heilbrigðiseftirliti að vinna og hafa umsjón með.

Tekið saman af Herði Þorsteinssyni framkvæmdastjóra HEF.

Verkefni í lögum um hollustuhætti og mengunarvarnar nr.7/1998

1. *Umhverfistofnun og heilbrigðisnefndar sveitarfélaga afla upplýsinga, meta loftgæði, setja upp og reka mælistöðvar eftir því sem þörf er á og tryggja að upplýsingar um loftgæði séu aðgengilegar almenningi, skv. 3. mgr.36 gr.*
2. *Heilbrigðisnefndir sveitarfélaga skulu gefa út áætlun um loftgæði á sínu svæði þar sem m.a. koma fram tímaáætlun, aðgerðir og stefnumörkun til að bæta loftgæði, sbr. 7. mgr. 36. gr.*
3. *Heilbrigðisnefndar sveitarfélaga skulu gefa út tilkynningar til almennings um loftgæði á þeirra svæði eftir því sem við á, sbr. 7. mgr. 36. gr.*
4. *Heilbrigðisnefnd er falið að semja drög að samþykktum, og breytingum á þeim og leggja fyrir sveitarstjórnir, sbr. 2. mgr. 59 gr. um bann eða takmörkun gæludýrahalds og húsdýrahalds, meðferð úrgangs og skolps, gjaldtöku fyrir leyfi, leigu eða veitta þjónustu og ábyrgðartryggingar.*

Verkefni í öðrum lögum

5. *Matvælastofnun skal sjá um samhæfingu aðgerða samkvæmt lögum þessum þegar upp kemur bráð eða alvarleg matarsýking, matareitrun eða önnur vá svipaðs eðlis. Heilbrigðisnefndir sveitarfélaga skulu þegar í stað tilkynna Matvælastofnun um slík mál og skal stofnunin að höfðu samráði*

við viðkomandi heilbrigðisnefnd taka ákvörðun um nauðsynlegar ráðstafanir. Starfsmenn Matvælastofnunar og heilbrigðisnefndir skulu jafnframt tilkynna um slík mál til yfirlæknis viðkomandi heilsugæslu og sóttvarnalæknis, sbr. 4. og 5. mgr. 4. gr. og 1. mgr. 11. gr. sóttvarnalaga, nr. 19/1997.

6. Sveitarfélög og heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga eru Umhverfisstofnun til aðstoðar við undirbúning tillögu að vatnaáætlun, aðgerðaáætlun og vöktunaráætlun og endurskoðun þeirra. Sveitarfélög skulu, í samvinnu við heilbrigðisnefndir og innan marka netlaga, framfylgja kröfum sem fram koma í aðgerðaáætlun og vöktunaráætlun í samræmi við ákvæði laga þessara og reglna á sviði vatnsverndar, sbr. 8. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála.
7. Á hverju vatnasvæði er starfrækt vatnasvæðisnefnd. Í nefndinni starfa a.m.k. fulltrúar frá sveitarfélögum á viðkomandi vatnasvæði, frá hlutaðeigandi heilbrigðisnefndum og frá Umhverfisstofnun og stýrir fulltrúi hennar starfi nefndarinnar, sbr. 8. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála.
8. Í ráðgjafarnefnd fagstofnana og eftirlitsaðila skulu vera m.a. fulltrúar frá Orkustofnun, Veðurstofu Íslands, Skipulagsstofnun, Veiðimálastofnun, Fiskistofu, Hafrannsóknastofnuninni, Siglingastofnun Íslands, Landgræðslu ríkisins, Náttúrufræðistofnun Íslands, Matvælastofnun, Mannvirkjastofnun, Vegagerðinni, náttúrustofum og heilbrigðiseftirliti sveitarfélaga. Hlutverk ráðgjafarnefnda er að vera Umhverfisstofnun og vatnaráði til ráðgjafar um atriði sem heyra undir lög nr. 36/2011 um stjórn vatnamála.
9. Umhverfisstofnun gerir áætlun um vöktun á ástandi yfirborðsvatns og grunnvatns og um vöktun svæða sem njóta verndar. Vöktunaráætlun skal veita heildarsýn á ástand vatnshlota. Hlutaðeigandi stofnanir ríkis og heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga sjá um vöktun gæðapátta samkvæmt ákvæði þessu ásamt vöktun á magnstöðu grunnvatns, samkvæmt 22. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála.
10. Þegar umhverfistjón og yfirvofandi hætta á umhverfistjóni skal tilkynna heilbrigðisnefnd sveitarfélags um málið og leita umsagnar hluteigandi heilbrigðisnefnd um ábyrgð og hættu á tjóni. sbr. lög nr. 55/2012 um umhverfisábyrgð og gefa fyrirmæli um varnarráðstafanir í samráði við hluteigandi heilbrigðisnefnd. Þá er umhverfisstofnun heimilt að fela heilbrigðisnefnd tiltekna þætti eftirlits með aðgerðum sem nauðsynlegar eru samkvæmt fyrrgreindum lögum.
11. Eftirlit með meðhöndlun á úrgangi sbr. lög nr. 55/2003 um meðhöndlun úrgangs, sem felst í gerð starfsleyfa fyrir söfnunar- og móttökustöðvar og

flutningi á spilliefnum frá almenningi og fyrirtækjum. Þá er það hlutverk sveitarstjórna að annast gerð upplýsingaefnis um úrgangsforvarnir og meðferð úrgangs í sveitarfélaginu og fræða almenning og rekstraraðila í samvinnu við hlutaðeigandi heilbrigðisnefndir. Þá veita heilbrigðisnefndir starfsleyfi og hafa eftirlit með endurvinnslu skipa undir 500 brúttó tonna.

12. *Sveitarfélögin bera ábyrgð á að fráveitur sveitarfélaganna sé í samræmi við lög nr. 9/2009 og er heilbrigðisnefndum falið það hlutverk að hafa eftirlit með þeim í samræmi við lög nr. 7/1998 sem og meta hvort heimila eigi að beitt sé öðrum lausnum en safnkerfi og sameiginlegu hreinsivirki þar sem losun er minni en 2.000 persónueiningar og skal heilbrigðisnefnd taka tillit til gæða, getu og skilgreiningar viðtaka, jarðvegsgerðar, legu lands og umhverfisaðstæður.*
13. *Heilbrigðisnefndir sveitarfélaga og Umhverfisstofnun hafa eftir því sem við á og í samræmi við IV. kafla, umsjón og eftirlit með aðgerðum er lúta að viðbrögðum við mengun jarðvegs eða yfirvofandi hættu á slíkri mengun, samkvæmt ákvæðum 4. gr. reglugerðar nr.1400/2020 um mengaðan jarðveg.*
14. *Þegar tilkynning um mögulega mengaðan jarðveg berst, án þess að um bráðamengun sé að ræða, skal heilbrigðisnefnd gera frummat á aðstæðum svo fljótt sem verða má, sbr. 9. gr. reglugerðar nr.1400/2020 um mengaðan jarðveg.*
15. *Umhverfisstofnun skal, í samstarfi við heilbrigðisnefndir, gera yfirlit yfir eldri svæði sem eru menguð eða þar sem grunur er um mengun og skulu svæðin skráð í skrá yfir menguð svæði, sbr. 11. gr. Yfirlitið skal byggja á fyrirliggjandi upplýsingum, sbr. 12. gr. reglugerðar nr.1400/2020 um mengaðan jarðveg.*
16. *Samkvæmt sóttvarnalögum nr. 19/1997 skulu heilbrigðisfulltrúar tilkynna umdæmislækni sóttvarna ef þeir verða varir við hugsanlega smithættu eða hættu vegna eiturefna. Sóttvarnalæknir skipuleggur aðgerðir og aðstoðar heilbrigðisnefnd sóttvarnalækni og hefur eftirlit með því að til viðeigandi ráðstafana sé gripið.*
17. *Heilbrigðisnefndir skulu sinna eftirliti með notkun skráðra afurðaheita fyrir matvæli og aðrar afurðir en matvæli samkvæmt lögum nr. 2/2014 um vernd afurðaheita sem vísa til uppruna, landsvæðis eða hefðbundinnar sérstöðu. Jafnframt er heilbrigðisnefndum falið það hlutverk að veita ráðgjöf og þjónustu varðandi skráningu afurðaheita.*
18. *Upplýsa almenning um hættu tengda notkun á efnum og efnablöndum sbr. efnalög nr. 61/2013 og hafa eftirlit með meðferð og merkingum efna og*

efnablandna í starfsleyfisskyldri og skráningarskyldri starfsemi sem heyrir undir starfsleyfi sem heilbrigðisnefnd gefur út eða hefur eftirlit með.

19. *Heilbrigðisnefnd skal veita gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála umsagnir um rekstrarleyfi á grundvelli laga nr. 88/2021 sem fjallar gæði þjónustu við fatlað fólk, laga um málefni aldraðra, samþættingu í þjónustu í þágu farsældar barna o.fl. atriða.*
20. *Heilbrigðisnefnd skal veita sveitarstjórnnum leiðbeiningar og ráð varðandi nýja kirkjugarða eða stækka gamla garða með hliðsjón af heilbrigðissjónarmiðum eða af skipulagsástæðum sbr. lög nr. 36/1993 um kirkjugarða, greftrun og líkbrennslu.*
21. *Heilbrigðisnefndir hafa með höndum eftirlit með útsölustöðum tóbaks og fylgja eftir að merkingar, auglýsingar og sala tóbaks sé í samræmi við lög nr. 6/2002 um tóbaksvarnir.*
22. *Heilbrigðisnefndir veita umsagnir samkvæmt lögum nr. 85/2007 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald til útgefenda rekstrarleyfa um að starfsemi sé í samræmi við ákvæði laga um hollustuhætti og mengunarvarnir og laga um matvæli og þegar við á, meta grenndaráhrif starfseminnar þ.m.t. hljóðvist.*
23. *Heilbrigðisnefnd með höndum umsjón með fækkun á músum og rottum sbr. lög nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum.*

Verkefni heilbrigðiseftirlits sem skilgreind eru í reglugerð 903/2024 um hollustuhætti

24. *Heilbrigðisnefnd skal vinna að bættu heilbrigðiseftirliti og annast fræðslu fyrir almenning, samkvæmt 6. gr. reglugerðar nr. 903/2024.*
25. *Þeir sem eyða meindýrum skulu að lokinni vinnu við útrýmingu á rottum eða veggjalúsum gera skýrslu um verkið og senda til viðkomandi heilbrigðisnefndar, sbr. 15. gr. reglugerðar nr. 903/2024.*
26. *Almenningur getur, skv. 2. mgr., 21. gr. reglugerðar nr. 903/2024, leitað til heilbrigðisnefndar ef leiguhúsnæði og annað íbúðarhúsnæði er ekki talið fullnægjandi m.t.t. hollustuhátta eða ef húsnæði er álitð heilsuspillandi. Heilbrigðisnefnd getur krafist úrbóta og bannað afnot af íbúðarhúsnæði.*
27. *Heilbrigðisnefnd er heimilt að láta fjarlægja lausamuni, númerslauser bifreiðar, bílflök og sambærilega hluti að undangenginni viðvörðun, svo sem með álímingarmiða með aðvörunarorðum, sbr. 18. gr. reglugerðar nr. 903/2024.*

28. Samkvæmt 20.gr. reglugerðar nr. 903/2024 skal sveitarstjórn við ákvörðun á staðsetningu íbúðasvæðis eða íbúðarhúsnæðis, frístundahúsabyggðar, gistihúsa, starfsmannabúða, starfsmannabústaða og annars sambærilegs húsnæðis taka tilliti til hugsanlegra umhverfispáttá og mengunar frá nærliggjandi starfsemi samkvæmt reglugerð um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit. Sveitarstjórn getur leitað umsagnar heilbrigðisnefndar um framangreinda þætti.
29. Heilbrigðisnefnd getur, að fenginni beiðni frá hlutaðeigandi rekstraraðila, veitt rekstraraðila leyfi til að heimila aðgang hunda, katta og annarra dýra að tilteknum svæðum, húsnæði eða almenningssamgöngutækjum að tilteknum skilyrðum uppfylltum. Heilbrigðisnefnd skal gefa út skriflegt leyfi þar um, þar sem kveðið er á um gildistíma leyfis og þau skilyrði sem leyfið er háð. Kveða skal á um framangreint í starfsleyfi þar sem við á. Umhverfisstofnun gefur út leiðbeiningar um veitingu leyfis samkvæmt ákvæði þessu og þau lágmarksskilyrði sem heilbrigðisnefnd skal setja fyrir veitingu þess, sbr. 43. gr. reglugerðar nr. 903/2024.

Verkefni heilbrigðiseftirlits sem skilgreind eru í öðrum reglugerðum

30. Heilbrigðisnefnd hefur það hlutverk samkvæmt reglugerð nr. 798/1999 um fráveitur og skólp að hafa eftirlit með öllum fráveitum og jafnframt getur heilbrigðisnefnd gert kröfu um að yfirborðsvatn og afrennsli hitaveitu sé leitt í sérstakar fráveitulagnir. Hlutverk heilbrigðisnefnda er að vinna að því að koma í veg fyrir óhreinkun vatns, sjávar og stranda af völdum hvers konar fráveituvatns í þeim tilgangi að koma í veg fyrir óhollustu, náttúruspjöll og óþægindi.
31. Heilbrigðisnefndir gefa út starfsleyfi fyrir vatnsból og ákvarða vatnsverndarsvæði í samræmi við reglugerð 536/2001 um neysluvatn og framfylgja samþykktum um vatnsverndarsvæði, sjá um vöktunaráætlun sem tekur til vistfræðilegra og eðlisfræðilegra gæðapáttá, svo og til vöktunar á magnstöðu grunnvatns. Slík vöktun felur í sér heildarúttekt á örverufræðilegum þáttum auk efna- og eðlisfræðilegra þátta í neysluvatni sbr. lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011. Auk þess skipa heilbrigðisnefndir fulltrúa í vatnasvæðisnefndir sem hafa það hlutverk að samræma vinnu við vöktunar- aðgerða- og vatnaáætlunar.
32. Til þess að viðhalda náttúrulegu ástandi vatns og til þess að vernda það gegn mengun frá mannlegri starfsemi skulu heilbrigðisnefndir flokka vatn í samræmi við 9. og 10. gr. og með hliðsjón af fylgiskjali með reglugerðinni. Heilbrigðisnefndir skulu skilgreina langtímamarkmið fyrir vatn og miða þau við flokka A og B, sbr. 9. gr. reglugerðar nr. 796/1999 um varnir gegn megnun vatns.
33. Sveitarstjórnir og heilbrigðisnefndir skulu grípa til sérstakra ráðstafana til að koma í veg fyrir að gæði vatns sem tekið er til neyslu og vatns sem

kann að verða tekið síðar sem neysluvatn geti hrakað eða spillst. Þessar ráðstafanir felast m.a. í ákvörðun um verndarsvæði og setningu heilbrigðissamþykhta, sbr. 25. gr. laga nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir, þar sem gerðar eru takmarkanir viðvíkjandi umferð, landnýtingu og meðferð og geymslu hættulegra efna innan verndarsvæðanna, sbr. 12. gr. reglugerðar nr. 796/1999 um varnir gegn mengun vatns.

34. Sveitarstjórnir og heilbrigðisnefndir skulu grípa til aðgerða sem miða að því að viðhalda náttúrulegu ástandi vatns. Jafnframt skal grípa til úrbóta ef ástand vatns hrakar eða ef það er lakara en ástandsflokkun, sbr. 1. mgr. 9. gr. gerir ráð fyrir. Til að meta ástands vatns og sjávar skipuleggur heilbrigðiseftirlit viðamikla vöktun á ám og vötnum og strandlengjunni þar sem tekin eru sýni nokkrum sinnum á ári og að þau metin í samræmi við þau umhverfismörk sem koma fram í viðauka með reglugerð nr. 796/1999 um varnir gegn mengun vatns.
35. Heilbrigðisnefnd hefur eftirlit með bráðaaðgerðum vegna mengunar innan hafnarsvæða og metur hvenær árangur af hreinsun er nægur sbr. lög nr. 33/2004 um varnir gegn mengun hafs og strandar. Þá getur Umhverfisstofnun óskað eftir að heilbrigðisnefnd fari á vettvang ef um bráðamengun utan hafnarsvæða er að ræða og meti umfang bráðamengunar og meti nauðsynlegar aðgerðir.
36. Heilbrigðisnefnd gefur út starfsleyfi fyrir brennur sem standa yfir í meira en eina klukkustund samkvæmt reglugerð nr. 325/2016 um meðferð elds og varnir gegn gróðureldum og hafa eftirlit með þeirri starfsemi, auk þess að veita sýslumanni umsögn og mat á útbreiðsluhættu og hvort afmörkun svæðis vegna sinubrennu sé fullnægjandi og hvort viðbragðsráðstafanir séu nægjanlegar.
37. Þá skal heilbrigðisnefnd veita umsagnir til byggingafulltrúa samkvæmt byggingarreglugerð nr. 112/2012 við yfirferð uppdratta. Heilbrigðisfulltrúar geta verið kallaðir til við öryggisúttektir bygginga sbr. 3.1. gr. sömu reglugerðar, hafa yfirlit og gera kröfur um fjölda salerna og snyrtinga í skólum og öðrum byggingum sem almenningur hefur aðgang að, veita umsagnir um byggingu olíu-, bensín- og birgðastöðva fyrir eldsneyti og veita umsögn um hvort aðstaða á vinnustöðvum sé í samræmi við kröfur.
38. Við afgreiðslu og gildistöku skipulags skal haft samráð gagnvart íbúum og öðrum hagsmunaaðilum. Þá skulu fylgja umsagnir umsagnaraðila svo sem Vegagerðarinnar, minjavarðar og heilbrigðiseftirlits sbr. reglugerð nr. 90/2013 um skipulag.
39. Heilbrigðisnefndir skulu hafa eftirlit með framkvæmd reglugerðar um hávaða nr. 724/2008 og m.a. framkvæma eða láta framkvæma

eftirlitsmælingar á hávaða og getur heilbrigðisnefnd beint tilmælum til rekstraraðila um aðgerðir til að fyrirbyggja að almenningur verði fyrir skaða af völdum hávaða.

40. Í reglugerð nr. 787/1999 um loftgæði er ákvæði um að heilbrigðisnefndir skuli semja aðgerðaráætlanir sem gilda skulu sem skammtímaráðstafanir sem fylgja skal ef hætta er á að farið verði yfir umhverfismörk og/eða viðvörunarmörk. Þá reka heilbrigðisnefndir loftgæðastöðvar í samstarfi við sveitarfélögin og sjá um rekstur þeirra og viðhald og birta niðurstöður þeirra á vef heilbrigðiseftirlits og nýtir Umhverfisstofnun þær niðurstöður og birtir á síðunni loftgaedi.is.
41. Í reglugerð nr. 787/1999 kemur fram að heilbrigðisnefnd heimild til að takmarka umferð eða aðra starfsemi á ákveðnum svæðum, fari mengun yfir gildandi umhverfismörk og gera þær ráðstafanir sem nauðsynlegar eru til að tryggja að gildandi umhverfismörk séu virt. Jafnframt skal viðkomandi heilbrigðisnefnd upplýsa almenning um það ef umhverfismörk fara yfir viðmiðunarmörk og auglýsa það í fjölmiðlum.
42. Heilbrigðisnefnd hefur, í samráði við Samgöngustofu, heilbrigðiseftirlit með skipum og gefur út sóttvarnavottorð og sóttvarnaundanpágu fyrir skip samkvæmt ákvæðum alþjóðaheilbrigðisreglugerðarinnar samkvæmt auglýsingu sem birt var í C-deild Stjórnartíðinda, augl. nr. 3/2020. Hafnir sem hafa heimild til að gefa út sóttvarnavottorð eru 5 og hafa 24 hafnir heimild til að gefa sóttvarnaundanpágur, víðs vegar um land. Heilbrigðiseftirlit sér um eftirlitið og útgáfu þessara vottorða, í samræmi við ákvæði reglugerðar nr.1655/2023 um sóttvarnavottorð og sóttvarnaundanpágu fyrir skip.
43. Heilbrigðisnefnd hefur eftirlit með að brennisteinsdíoxíð, köfnunarefnisdíoxíð og köfnunarefnisoxíð, bensen, kolsýringur, svifryk og blý í andrúmslofti samkvæmt reglugerð um nr. 920/2016, sé framfylgt.
44. Heilbrigðisnefnd á að sjá um að markmið reglugerðar nr. 514/2010 um styrk breinnisteinsvetnis í andrúmsloft sé viðhaldið með því að setja umhverfismörk fyrir brennisteini í andrúmslofti og tryggja nægilegar og samræmdar mælingar á styrk brennisteinsvetnis í andrúmslofti.
45. Samkvæmt reglugerð 1172/2023 hafa heilbrigðisnefndir sveitafélaga eftirlit með smásölu lífrænna vara skv. lögum nr. 93/1995. Matvælastofnun er heimilt að framselja eftirlitið með lífrænni framleiðslu og merkingu lífrænna vara til faggilda vottunarstofa.
46. Í reglugerð nr. 846/2023 um slátrun á litlum sauðfjár- og geitasláturhúsum er heilbrigðisnefndum sveitarfélaga falið eftirlit með dreifingu afurða og vörum á markaði frá þeim sláturhúsum.

47. Matvælastofnun og heilbrigðisnefndir sveitarfélaga fara með eftirlit samkvæmt reglugerð nr. 626/2023 um samræmda eftirlitsáætlun um hámarksgildi varnarefnaleifa og sjá heilbrigðiseftirlitssvæðin um að taka sýni og koma niðurstöðum úr þeim sýnatökum til Matvælastofnunar.
48. Samkvæmt reglugerð um synjun leyfis fyrir heilsufullyrðingar nr. 625/2023 þá hafa heilbrigðisnefndir sveitarfélaga undir yfirumsjón Matvælastofnunar eftirlit með ákvæðum reglugerðarinnar og að henni sé framfylgt í samræmi við lög nr. 93/1995 um matvæli.
49. Þá hafa heilbrigðisnefndir eftirlit með að viðhalda verndarráðstöfunum varðandi innflutning á samlokum frá Tyrklandi skv. reglugerð nr. 713/2022 undir yfirumsjón Matvælastofnunar.
50. Í reglugerð nr. 636/2021 er heilbrigðisnefndum sveitarfélaga falið eftirlit með miðlun upplýsinga um matvæli til neytenda að því er varðar reglur um tilgreiningu á upprunalandi eða upprunastað megininnihaldsefnis matvæla.
51. Reglugerð nr. 333/2021 um notkun Skráargatsins við markaðssetningu matvæla fjallar um eftirlit með matvælum sem heimil er að merkja með Skráargatinu. Heilbrigðisnefndar sveitarfélaga hafa eftirlit með að ákvæðum reglugerðarinnar sé framfylgt s.s. að matvæli skuli ekki innhalda meira en 2 grömm að iðnaðarframleiddum transfitusýrum í hverjum 100 grömmum af heildarfitumagni.
52. Þá skulu heilbrigðisnefndir sveitarfélaganna hafa eftirlit með að innflutningur á lifandi, kældum, frystum eða unnum samlokum, skrápdyrum, möttuldýrum og sæsniglum til manneldis frá Bandaríkjunum sé í samræmi við reglugerð nr. 1378/2020.
53. Reglugerð um synjun leyfis fyrir heilsufullyrðingu er varðar matvæli og vísar til þroskunar og heilbrigðis barna nr. 1050/2019, felur heilbrigðisnefndum sveitarfélaga undir yfirumsjón Matvælastofnunar að fara með eftirlit með heilsufullyrðingum er varðar matvæli og vísar til þroska og heilbrigðis barna.
54. Í reglugerð nr. 891/2019 er heilbrigðisnefnd sveitarfélaga falið að fara með framkvæmd og eftirlit með vöktun á kampýóbakter í alifuglum og alifuglakjöti undir yfirumsjón Matvælastofnunar. Um er að ræða sýnatökur og eftirlit á markaði.

55. Í reglugerð 521/2019 um synjun leyfis fyrir tiltekna heilsufullyrðingum er varða matvæli og vísa til minnkunar á sjúkdómsáhættu er heilbrigðisnefndum sveitarfélaga undir yfirumsjón Matvælastofnunar falið að fara með eftirlit með því að ákvæðum reglugerðarinnar sé framfylgt.
56. Í reglugerð nr. 406/2010 er heilbrigðisnefndum sveitarfélaga falið að hafa eftirlit með næringar- og heilsufullyrðingum er varða matvæli. Framleiðanda, innflytjanda eða dreifingaraðila matvæla með næringar- og/eða heilsufullyrðingum skulu tilkynna um markaðssetningu þeirra til Matvælastofnunar. Heilbrigðisnefndir sveitarfélagana sjá um eftirlit á markaði og að ákvæðum reglugerðarinnar sé fylgt.
57. Í reglugerðum nr. 980/2017, nr. 979/2017, nr. 978/2017, nr. 976/2017 er heilbrigðisnefndum sveitarfélaga undir yfirumsjón Matvælastofnunar falið að fara með eftirlit á að leyfi fyrir heilsufullyrðingar er varðar matvæli sé framfylgt.
58. Í reglugerð 80/2016 um velferð gæludýra er Matvælastofnun falið að fara með framkvæmd reglugerðarinnar og hefur eftirlit með að ákvæðum hennar sé fylgt. Samkvæmt lögum nr. 7/1998 er sveitarfélögunum heimilt að setja bann eða takmörkun gæludýrahalds og húsdýrahalds og má finna í samþykktum þeirra kvaðir á heilbrigðisnefndir sveitarfélaga um að hafa eftirlit með framkvæmd þeirra samþykktu, s.s. samþykktum um hundahald, samþykktum um kattahald og samþykktum um hæsnahald.
59. Samkvæmt reglugerð 340/2022 um samræmda eftirlitsáætlun fyrir árin 2022, 2023 og 2024 til að tryggja að farið sé að ákvæðum um hámarksgildi varnarleifa og meta þau áhrif sem neytendur verða fyrir af völdum varnarefnaleifa í og á matvælum úr jurta og dýraríkinu er heilbrigðisnefndum sveitarfélagana falið undir yfirumsjón Matvælastofnunar að taka sýni og mæla hámarksgildi varnarleifa í matvælum úr jurta- og dýraríkinu.
60. Samkvæmt reglugerð nr. 828/2003 um hollustuhætti og mengunarvarnir á varnarsvæðum er Heilbrigðiseftirliti Suðurnesja ætlað að fara með hlutverk og þau störf sem heilbrigðisnefndum, heilbrigðisfulltrúum og Umhverfisstofnun er ætlað að gegna í 25 reglugerðum á sviði mengunarvarna, þar sem utanríkisráðherra fer með lögsögu skv. 43. gr. laga nr. 7/1998. Undir þessi ákvæði falla athafnasvæði Landhelgisgæslunnar og NATO á Keflavíkurflugvelli, ratsjárstöðvar í hverjum landsfjórðungi og fjarskiptastöð í Grindavík.

Verkefni heilbrigðiseftirlits sem bundin eru í samþykktum sveitarfélaga og útgefnum verklagsreglum á vegum UST eða MAST

61. Framfylgja samþykkt um verndarsvæði vatnsbóla innan lögsagnarumdæma Mosfellsbæjar, Reykjavíkurborgar, Seltjarnarnesbæjar, Kópavogsbæjar, Garðabæjar og Hafnarfjarðarkaupstaðar nr. 555/2015 (sambærilegar samþykktir eru víða um land).
Hluteigandi heilbrigðisnefnd skipuleggur eftirlit á brunnsvæðum, grannsvæðum og fjarsvæðum og hafa umsjón með að viðbragðsáætlanir vegna mengunaróhappa séu gerðar. Þá skal m.a. leita samþykkis heilbrigðisnefnda við staðsetningu lagnaleiða, og annarra þátta er varða framkvæmdir á vatnsverndarsvæðum og sjá til þess að fullnægjandi mótvægisáðgerðir hafi farið fram til að lágmarka mengunarahættu.
62. Fylgja eftir samþykkt um umgengni og þrífnað utan húss Stj. nr.251/2000 þar sem heilbrigðisfulltrúum er falið að fylgja eftir ákvæðum samþykktarinnar. (Samþykkt sem tilheyrir Hafnarfjarðarbæ, en er að finna sambærilegar samþykktir hjá ýmsum sveitarfélögum).
63. Hafa eftirlit með samþykktum um fráveitu í Hafnarfjarðarkaupstaðar nr.199/2009. Þar er heilbrigðisnefnd falið að hafa eftirlit með hreinsun rotþróa, mengunarvarnarbúnaði í fráveitukerfum og hafa eftirlit með að búnaðinum sé reglulega viðhaldið. (Samþykkt sem tilheyrir Hafnarfjarðarbæ, en er að finna sambærilegar samþykktir hjá ýmsum sveitarfélögum).
64. Heilbrigðisnefnd fer með málefni katta og annarra gæludýra og hefur eftirlit með framkvæmd samþykktar nr. 1230/2019 um kattahald. (Samþykkt sem tilheyrir Hafnarfjarðarbæ, en er að finna sambærilegar samþykktir hjá ýmsum sveitarfélögum).
65. Heilbrigðiseftirlitið annast utanumhald og umsýslu vegna skráningar hunda í samræmi við samþykkt nr. 1348/2022 sem gildir í Garðabæ, Hafnarfirði, Kópavogi, Mosfellsbæ og Seltjarnarnesi. Í samþykktunum er kveðið á um að heilbrigðiseftirlitið sjái um fræðslu og upplýsingagjöf, um föngun og vistun hunda í óskilum, móttöku dýra í hremmingu og samskipti við aðrar stofnanir sem hafa dýravelferð að gera. Þá er heilbrigðiseftirlitinu falið að birta upplýsingar á vefsíðu með heimilisfangi þar sem hundur er haldinn. (Samþykkt sem tilheyrir HEF, en er að finna sambærilegar samþykktir hjá ýmsum sveitarfélögum).
66. Heilbrigðisnefnd er falið að fara með eftirlit samkvæmt Samþykkt um húsdýrahald og almennt gæludýrahald í Hafnarfirði. Um er að ræða eftirlit með húsdýrahaldi (s.s. geita, hrossa, nautgripa, sauðfjár og svína) í lögsagnarumdæmi Hafnarfjarðar. Þar er m.a. kvaðir á um að heilbrigðisnefnd skuli halda skrá um húsdýraeigendur og fjölda leyfisskyldra húsdýra. (Samþykkt 15/12/2011). (Samþykkt sem tilheyrir

Hafnarfjarðarbæ, en er að finna sambærilegar samþykktir hjá ýmsum sveitarfélögum).

67. Heilbrigðisnefnd hefur eftirlit með meðhöndlun úrgangs skv. reglugerð nr.737/2003 og að þessari samþykkt (dags. 8.04.2024) sem fjallar um skyldur sveitarfélagsins, fyrirtækja og einstaklinga á meðhöndlun á úrgangi. (unnið er að nýrri samþykkt sem reiknað er með að taki við af þessari í byrjun árs 2025. (Samþykkt sem tilheyrir Hafnarfjarðarbæ, en er að finna sambærilegar samþykktir hjá flestum sveitarfélögum).
68. Heilbrigðisnefnd er falið að hafa eftirlit með samþykkt um hesthús og hesthúsahverfi í Reykjavík þar sem kveðið er á um umhverfi hesthúsa, lausagöngu, taðgeymslur o.fl. atriði varðandi hestahald. (Sambærilegar samþykktir eru til hjá öðrum sveitarfélögum.
69. Heilbrigðisnefnd er falið að hafa eftirlit með samþykkt um hænsnahald nr. 1000/2017 þar sem kveðið er á um leyfisveitingar, lausagöngu, handsömun, ónæði og fleiri þætti er varðar hænsnahald. (Samþykkt sem tilheyrir Hafnarfirði).
70. Þá hefur heilbrigðisnefnd það hlutverk að styðja við stefnur sveitarfélagana um að bæta við upplýsingagjöf um mengunarvarnir og umhverfismál. Þær áherslur má finna t.d. í umhverfis- og auðlindastefnu sveitarfélaganna og tilmæli í greinargerðum með deiliskipulögum þar sem m.a. er að finna fyrirmæli til heilbrigðisnefnda um að halda úti loftgæðamælingum.
71. . Þegar hval rekur á land er það hlutverk heilbrigðiseftirlits að meta hvort hvalshræ geti valdið slíkum ama, mengun eða slysaþættu þar sem það liggur, að grípa þurfi til aðgerða.
72. Samkvæmt reglugerð nr. 340/2022 um samræmda eftirlitsáætlun fyrir árin 2022, 2023 og 2024 til að tryggja að farið sé að ákvæðum um hámarksgildi varnarleifa og meta þau áhrif sem neytendur verða fyrir af völdum varnarefnaleifa í og á matvælum úr jurta og dýraríkinu er heilbrigðisnefndum sveitarfélagana falið undir yfirumsjón Matvælastofnunar að taka sýni og mæla hámarksgildi varnarleifa í matvælum úr jurta- og dýraríkinu.